

Uvodna reč urednika povodom 60 godina Stanovništva

Od štamparske prese do veb-platforne

Stanovništvo je jedan od najdugovečnijih svetskih časopisa u oblasti nauke o stanovništvu s obzirom na to da izlazi u kontinuitetu već 60 godina. U tom periodu, prošao je različite faze koje, na neki način, koincidiraju sa fazama kroz koje je prolazio Institut društvenih nauka (IDN) odnosno celo društvo. U prvim decenijama uzleta, vezanim za entuzijazam osnivača Centra za demografska istraživanja (CDI) – akademika Miloša Macure, dr Dušana Breznika i dr Miroslava Raševića – koji je bio usko skopčan sa prosperitetom tadašnje države, procvat demografije kod nas odigravao se upravo na stranicama ovog časopisa. Stoga ne iznenađuje da su radove u *Stanovništvu* objavljivali i neki od najznačajnijih svetskih demografa toga vremena, kao što su: Frank Lorimer, Eugene Hammel, Edward Rosset, Massimo Livi-Bacci, Zdenek Pavlik i Robert Cliquet. Potonja kriza i raspad Jugoslavije odrazili su se i na obim i dinamiku objavljenih priloga, što je bilo očekivano s obzirom na to da se prvobitna gravitaciona sfera časopisa svela praktično na istraživače iz Srbije.

Stanovništvo je potom uspešno ušlo u novu fazu razvoja prateći promene u svetskoj naučnoj publicistici zahvaljujući, pre svih, dugogodišnjoj urednici dr Mirjani Rašević. Nakon demokratskih promena u Srbiji 2000. godine i ponovnog uključenja zemlje u svetske naučne tokove, *Stanovništvo* se postepeno vraćalo na mesto najuticajnijeg časopisa u oblasti nauke o stanovništvu u regionu Jugoslavije. O tome svedoči ne samo rejting časopisa u citatnim bazama, već i zastupljenost radova vodećih demografa i istraživača iz srodnih disciplina iz ovog regiona.

Nova faza podrazumevala je i uvođenje elektronske verzije časopisa od 2002. godine i njegovo uključenje u svetske indeksne baze, kao što je *Scopus* od 2007. godine. Dr Rašević je na vreme prepoznala proces diversifikacije disciplina u savremenoj demografiji i njen intenzivan razvoj kao izrazito interdisciplinarnu nauku, otvorivši časopis za čitav dijapazon komplementarnih uglova proučavanja demografskih pojava i procesa. Time je *Stanovništvo* pokazalo spremnost da odgovori na zahteve vremena i ponovo se nametne kao vodeći regionalni časopis za razvoj demografske naučne misli.

Preuzeti takvo nasleđe i uređivati časopis tokom poslednjih 12 godina predstavljalo je za mene osobitu čast i odgovornost, ali i veliki profesionalni izazov. U tom periodu, cilj je bio nastaviti započetu transformaciju u pogledu tematskog obuhvata i uspostaviti digitalno izdanje *Stanovništva* prema smernicama Narodne biblioteke Srbije. Sa razvojem interneta i pratećih IT servisa, elektronska verzija postajala je sve značajnija, što je zahtevalo promene i u uređivačkoj politici i u radu redakcije, koji se postepeno sve više odvijao u virtuelnom domenu.

Kao rezultat tog procesa, sledeći princip otvorene nauke, uredništvo *Stanovništva* je početkom 2019. godine samostalno uspostavilo veb-platforu za elektronsko uređivanje i izdavanje, zasnovanu na *open source* softveru *Open Journal Systems* (OJS), čime je započela nova era u razvoju časopisa. Platforma, s jedne strane, omogućuje kreiranje časopisa kroz virtuelnu interakciju autora, recenzentata, lektora, dizajnera i uredništva – od podnošenja rukopisa do objavljivanja

– a s druge pruža čitaocima elektronsku verziju svih publikovanih priloga. Pored povećanja efikasnosti rada redakcije, takav koncept značajno povećava vidljivost i citiranost članaka budući da već sada omogućuje indeksiranje časopisa od strane deset međunarodnih lista, odgovarajući tako na zahteve vremena.

Tim za elektronsko uređivanje i izdavanje, pored glavnog urednika, čine perspektivni mladi saradnici CDI kao asistenti i urednici produkcije. Kako bi se obezbedio što bolji kvalitet jezika, *Stanovništvo* se oslanja na tim lektora, koji od 2018. godine uključuje i izvornog govornika engleskog jezika, dok je vizuelno-grafički identitet časopisa potpuno redizajniran 2021. godine. U toku je i digitalizacija svih starih brojeva. Trenutno su u elektronskom formatu dostupni svi prilozi objavljeni u poslednjih 25 godina, odnosno od 1998. godine do danas.

Čitav ovaj proces transformacije ka savremenom veb-izdanju časopisa snažno je podržan od strane rukovodstva IDN-a na čelu sa direktorom, dr Goranom Bašićem, u sklopu procesa unapređenja celokupne izdavačke delatnosti Instituta, čime je potvrđena vrednost i status časopisa, kao jednog od zaštitnih znakova IDN-a, ali i važnost ulaganja u njegov dalji razvoj. Jedan od pokazatelja uspešnosti i uticajnosti *Stanovništva* svakako je i dugogodišnja stabilnost njegovog impakt faktora na *Scimago Journal Ranking* listi, kao i uključenje časopisa u ERIH plus listu 2022. godine. U toku je evaluacija *Stanovništva* od strane indeksne baze *Clarivate Web of Science*. Uključenje u tu bazu predstavlja jedan od važnijih dugoročnih ciljeva časopisa.

Međunarodni profil koji *Stanovništvo* gradi u ovom veku primećuje se i kroz porast broja stranih autora i radova na engleskom jeziku, pri čemu je taj status i formalno priznat od strane resornog Ministarstva koje sufinansira njegovo izdavanje. Istovremeno, časopis ne odustaje

od svoje početne vizije – da predstavlja svojevrsan forum za sve koji se bave populacionim studijama u regionu i susjednim zemljama, uključujući istraživače, studente, proizvođače podataka i sve korisnike demografskih znanja. Tome doprinosi i multidisciplinarni sastav redakcije, čiji su članovi među vodećim istraživačima u svojim oblastima, i kojima je zajedničko vanredno poznavanje demografskih i srodnih društvenih procesa i njihova kontekstualizacija u regionalnom i evropskom okviru.

Očuvanje dugovečnosti i renomea časopisa prirodno će se nametati kao odgovornost svim budućim redakcijama i urednicima. Najvažniji uslov za to svakako je neprekidno unapređenje kvaliteta objavljenog sadržaja, što se već pokazalo kao značajan izazov u uslovima zapaženog rasta globalne i regionalne konkurencije, koja je bila nezamisliva do pre svega par decenija. Prvi stepenik ka tom cilju je utvrđivanje statusa regionalnog lidera kroz jačanje rejtinga ne samo u kvantitativnom domenu, merljivom kroz razne impakt faktore, već i u opštoj prepoznatljivosti i ugledu časopisa koji su decenijama strpljivo gradile generacije naših najznačajnijih istraživača u oblasti nauke o stanovništvu.

Prvu svesku iz 1963. i ovu iz 2023. godine, koju najverovatnije „interaktivno čitate“ na nekom elektronskom uređaju, naoko povezuje samo naziv časopisa. Ipak, čini se da je ključna poveznica dva vremena odnosno njihovih autora i čitalaca upravo kvalitet priloga i entuzijizam redakcije. Iako ostvareno tehničko unapređenje nemalo doprinosi kvalitetu, a ne samo promeni formata, verujem da će dalji razvoj naučne misli presudno zavisiti od naše želje da napredujemo i ostavimo „ramena našim potomcima“ kao što smo mi „porasli na ramenima naših predaka i savremenika“.

Vladimir Nikitović, glavni urednik